

"De Europese Gemeenschap en de energiecrisis" in Nieuw Europa (Januari 1975)

Source: Nieuw Europa. Maandblad van de Europese Beweging in Nederland. Januari 1975, n° 1. Den Haag.

Copyright: (c) Europese Beweging in Nederland

URL: [http://www.cvce.eu/obj/"de_europese_gemeenschap_en_de_energiecrisis"_in_nieuw_europa_januari_1975-nl-a4370de8-e46d-4afa-a952-0c8faabf2d02.html](http://www.cvce.eu/obj/)

Publication date: 18/09/2012

De Europese Gemeenschap en de energiecrisis

Drs. L. Metzemaekers

De politieke rol die de laatste Europese topconferentie (Parijs dec. 1974), heeft gespeeld of nog zal spelen, is niet zo gemakkelijk vast te stellen. De regeringsleiders hebben slechts ten dele vermeden wat ze zich voorgenomen hadden te vermijden: het koesteren van schone dromen, die dan aan het publiek als plechtige besluiten worden gepresenteerd in uitvoerige slotcommuniqués. Dat soort 'besluitvorming' heeft in het verleden niet gewerkt en zal, voorzover het ook in het slotcommuniqué van Parijs 1974 is terug te vinden, in de toekomst niet werken. Hopelijk is dus deze topconferentie ook in dit opzicht de laatste in haar soort. Het Europese publiek heeft geen behoefte aan voornemens die als besluiten worden gepresenteerd. Het mag echte besluiten verwachten, waaraan de ondertekenaars zich gebonden achten, en zich dus ook willen binden.

Wat nu het slotcommuniqué van deze top betreft valt onmiddellijk op, dat het indertijd meest brandende vraagstuk voor Europa, het energieprobleem, nauwelijks aan bod is gekomen. Waar het overleg daarover tussen de regeringsleiders toe geleid heeft, valt pas achteraf te concluderen n.a.v. volgende gebeurtenissen, zoals bijv. het tweegesprek tussen de Franse president Giscard d'Estaing en zijn Amerikaanse collega op het eiland Martinique, en de verdere werkzaamheden van het Internationaal Energie Agentschap.

Uit het communiqué blijkt, dat de regeringsleiders 'het energievraagstuk hebben besproken' (paragraaf 29 van het communiqué). Dat hadden we al gedacht. Er wordt aan toegevoegd dat ze 'daarbij tevens de belangrijkste financiële problemen' hebben besproken 'waarmee de Gemeenschap en trouwens de gehele wereld als gevolg ervan te kampen heeft'. Een frase die niets anders inhoudt dan de mededeling, dat ze erover gesproken hebben. Geen poging zelfs om de aard van de problematiek ook maar enigszins aan te duiden.

Er volgt dan een al even inhoudsloze zin, die zegt, dat de regeringsleiders 'nota genomen hebben' van de vergadering van de energieministers, die de week daarop (17 december) zou volgen. In de energie-paragraaf van de topconferentie van Kopenhagen (15 dec. 1973) werden aan de Raad van Ministers en aan de Europese Commissie nog een aantal adviezen en zelfs opdrachten gegeven; in Parijs ontbreekt dat geheel met deze beperking, dat verwezen wordt naar een raadsresolutie van sept. 1974, waarin het voornemen wordt uitgesproken om een gemeenschappelijk energiebeleid uit te werken. Daaraan is intussen nog vrijwel niets gedaan, hoewel natuurlijk de Europese Commissie zoals gebruikelijk klaar is met haar huiswerk. Wel heeft de Commissie een bedrag van 87 miljoen dollar uitgetrokken voor research in de energiesector, maar dat is nog geen *gemeenschappelijk* energiebeleid.

Er werd verder gesproken over het belang van samenwerking tussen olieproducerende- en olieverbruikende landen, maar ook hier werden zowel de problemen als de discussies verdoezeld. De regeringsleiders hebben het fundamentele belang van de energiekwestie voor de wereldeconomie ingezien, zo wordt ons meegedeeld, en daarom spraken ze over de mogelijkheid van samenwerking tussen olie-exporterende en olie-importerende landen. 'Zij hebben een uiteenzetting van de bondskanselier aangehoord'. Dat klinkt nogal verrassend, want iedereen had een uiteenzetting verwacht van de Franse president, die namelijk een energieconferentie tussen exporteurs en importeurs had voorgesteld. Daarover was nogal verschil van mening. Acht van de negen EG-regeringen zijn toegetreden tot het Internationaal Energie Agentschap, dat op initiatief van Kissinger was gevormd. Frankrijk weigerde hieraan mee te doen, en nam het zelfs zijn partners kwalijk er zo maar ingestapt te zijn. Het Franse bezwaar luidde . dat dit een confrontatie-politiek is tegenover de OPEC, en dat willen we niet. Bovendien gaat dat IEA zich bemoeien met allerlei energiezaken, die tot de competentie van de EG behoren. Verder wordt daardoor de Euro-Arabische dialoog in de war gestuurd. Van deze controversen vernemen we helemaal niets uit het communiqué. Alleen een verwijzing naar het komende tweegesprek tussen Giscard d'Estaing en president Ford op Martinique, juist in de energieparagraaf van het communiqué, deed vermoeden dat daar verder zou worden gesproken over de aanpak van het energievraagstuk. Men ziet dus hoe zorgvuldig de eigenlijke problemen in een dergelijk communiqué worden versluierd. Later - na het gesprek op Martinique - werd duidelijk, dat de Acht accoord waren gegaan met Giscard's conferentie op voorwaarde, dat Giscard zijn Amerikaanse collega zou kunnen

overtuigen eraan mee te doen. Intussen zou dan de voorbereiding van die wereldconferentie moeten plaatsvinden in de schoot van het IEA, en dat zou dan de achterdeur worden waarlangs de Fransen toch in dat Agency zouden kunnen binnenkomen. Eenmaal daarin, meewerkend aan de voorbereiding van het wereldgesprek, zouden de Fransen er dan wel in blijven.

Daarmee hebben we op het belangrijkste materiële punt het slotcommuniqué voldoende bekeken. We gaan voorbij aan het besluit om de topconferenties om te vormen tot bijeenkomsten van de regeringsleiders in het kader van de ministerraad van de EG (zie in dit nummer het artikel van mr. J. Burger).

De behandeling van het energievraagstuk in het slotcommuniqué geeft ons aanleiding tot nog enkele kanttekeningen van meer algemene aard.

De oliecrisis en al zijn gevolgen zijn aanleiding geweest tot directe bemoeienis van regeringen, dus van de politiek, met de voorziening en verdeling van een van de meest wezenlijke grondstoffen voor de moderne industriële samenlevingen, de olie. Tot nu toe was dit hoofdzakelijk een aangelegenheid van de internationaal werkende oliemaatschappijen zonder dat de regeringen zich daar erg veel zorgen over hoefden te maken: de oliemaatschappijen konden de voorzieningstaak goed aan. Toen echter de koning van Saoedi-Arabië besloot de enorme olierijkdom van zijn land in te zetten als wapen tegen Israël kwam de verandering, die zich tevoren al geleidelijk begon af te tekenen, plotseling als een lawine over ons. Het wapen was politiek, niet economisch bedoeld. Koning Feisal gebruikte dit wapen om vooral de Westerse wereld te dwingen zich politiek weer te gaan bezig houden met de uitvoering van een veiligheidsraadsresolutie, die praktisch in vergetelheid was geraakt: de resolutie die van Israël terugtrekking eiste van de gebieden die het tijdens de Zesdaagse oorlog van 1967 had veroverd. De koning werkte niet met prijsverhoging van de olie, maar met kwantitatieve beperking van de uitvoer en voor enkele landen waaronder de VS en Nederland met een boycot. De kwantitatieve beperking werd uiteraard alleen doorgevoerd door de Arabische exporteurs; landen als Iran, Nigeria en Venezuela bleven erbuiten en zelfs onder de Arabische landen was de beperking niet algemeen: Irak en Libië deden bijvoorbeeld niet mee.

Pas later kwam het besluit van de gehele OPEC-groep om een prijsverhoging door te voeren, die neerkwam op een verviervoudiging in één klap. Merkwaardigerwijs was het nu juist Saoedi-Arabië dat tegen die verhoging bezwaren had. Het waren de niet-Arabische landen, met name Iran, die er het sterkst op hadden aangedrongen.

Zowel voor de prijspolitiek als voor de kwantitatieve beheersing van de uitgaande oliestroom hadden de OPEC-landen volledige controle over de oliemaatschappijen nodig. Nationalisatie was daarvoor wel niet absoluut noodzakelijk, maar wel gemakkelijk, en dus valt de periode van de afsluiting van het nationalisatieproces ongeveer samen met het begin van het diplomatieke gebruik van de olie.

De gevolgen van het nieuwe oliebeleid van de OPEC-landen zijn voldoende bekend. Plotseling hebben de industrielanden zich gerealiseerd dat energie een probleem was en dat ze daarbij in vergaande mate afhankelijk waren van de OPEC-groep, alle ontwikkelingslanden. Voor het eerst sedert eeuwen doet zich dus voor Europa de situatie voor, dat het van buiten-Europese regeringen voor zijn economie afhankelijk is, als men tenminste de korte periode van na de Tweede Wereldoorlog toen we van Amerikaanse steun moesten leven, uitzondert. Trouwens nu voelt ook Amerika, zij het in mindere mate, die afhankelijkheid. Of diezelfde situatie zich spoedig ook t.a.v. andere grondstoffen zal voordoen, valt moeilijk te voorspellen, maar is niet zo heel waarschijnlijk. Wel is te verwachten, dat door die enorme inkomsten uit olie, die de OPEC-groep van de ontwikkelingslanden thans toevloeien een industrialisatieproces in gang zal worden gezet, in ieder geval in het Midden-Oosten, dat als een geduchte concurrent van het Europese industriële complex op de wereldmarkten zal gaan optreden. Iran zal hier wel de leidende mogendheid worden. Dit is dan ook de weg waarlangs de overschotdollars uit de olie in snel tempo zullen worden geabsorbeerd. De importgroei van de OPEC-landen is nu al adembenemend snel. Het recycling-probleem zal naar verwachting van sommigen al in 1980 vanzelf zijn opgelost.

Verder zullen de OPEC-landen naast de huidige industrielanden verschijnen als deelnemers in het ontwikkelingsproces van de derde wereld. Al in 1974 hebben zij naar schatting een bedrag van 6 à 7 miljard

dollar aan ontwikkelingshulp verstrekt, zij het dan voor een deel via bilaterale toezeggingen aan leningen en schenkingen. Het aandeel van de OPEC-landen aan de kapitaalstroom naar de ontwikkelingslanden zal snel groeien, en daarmee krijgen ze natuurlijk ook een belangrijke politieke zeggenschap in de ontwikkelingspolitiek.

De Europese reactie op deze ommekeer is tot nu toe nog al teleurstellend, tenminste voorzover het de EG betreft. Ook hier zoals op vele andere terreinen doet zich het verschijnsel voor, dat de EG aarzelt tussen samenwerking en confrontatie met de VS. Het is juist de verhouding met de VS die een groeiende onderlinge eenheid in de weg staat. Frankrijk wil die grotere eenheid en samenhang juist bereiken via het zich schrap zetten tegen de VS, terwijl die houding dan weer voor andere EG-landen een voorwendsel of reden is om die grotere eenheid te weigeren, en als voorwaarde te stellen, dat betere samenwerking met de VS prioriteit moet hebben. Pas op die nauwere samenwerking met de VS kan grotere Europese eenheid gebouwd worden.

Men zou kunnen stellen, dat Amerika op de crisis in de olievoorziening reageerde zoals Europese landen gereageerd zouden hebben toen zij nog wereldmachten waren: men wilde zich niet zonder meer bij het dictaat van het oliekartel neerleggen, dus organiseerde men de tegenaanval. Dat gebeurde op de energieconferentie in Washington in februari van 1974. Daar werd een Internationaal Energie Agentschap opgericht waaraan Frankrijk weigerde mee te doen omdat het elke schijn van confrontatie met de OPEC-groep wilde vermijden. De acht andere EG-landen deden mee nadat geruststellende verklaringen door Kissinger waren gegeven, dat confrontatie niet in de bedoeling lag. Maar uit latere uitspraken van Kissinger bleek toch wel dat een element van confrontatie - in ieder geval van het zich onafhankelijk maken van de OPEC-landen - in de bedoeling lag.

De Franse tegenzet was het voorstel tot een algemene dialoog tussen verbruikers- en producentenlanden, later door de Arabische olielanden op een bijeenkomst in Algiers uitgebreid tot een algemeen gesprek over alle grondstoffen. Niet onhandig, omdat zodoende werd vermeden dat bijv. de VS de gelegenheid zou krijgen om de OPEC-landen tegen de andere ontwikkelingslanden uit te spelen. Dus toch om aan elke mogelijkheid tot confrontatie een eind te maken.

In maart 1975 zou de eerste bijeenkomst gehouden worden, alleen om procedurele en organisatorische zaken te bespreken. De EG werd in feite zowel door het Franse initiatief als door de oprichting van het IEA uiteen getrokken als groep. De afzonderlijke landen van de EG weigerden bijv. op voorhand al een percentage vast te stellen waarmee de olie-importen in hun landen verminderd zouden worden zoals de Europese Commissie had voorgesteld. Men wilde met vrije handen naar de conferentie van verbruikers en producenten gaan. De EG-landen waren wel weer tevoren accoord gegaan met de oprichting van het zgn. Kissingerfonds, dat moest dienen om het recycling-probleem in ordelijke banen te leiden en werd ondergebracht in de OESO, zoals ook met het IEA was gebeurd.

Concluderend moeten we vaststellen, dat de OESO door deze twee nieuwe instellingen - het fonds van 25 miljard dollar en het IEA - aanzienlijk aan macht en invloed gewonnen heeft ten koste van de innerlijke versterking van de EG. Het bestaan alleen al van deze twee instellingen brengt de EG-regeringen ertoe binnen de EG nauwere aansluiting in een werkelijk gemeenschapsbeleid op energiegebied te weigeren. Men wil zich in die nieuwe instellingen geheel vrij als natie gedragen. Daarnaast - en wellicht nog belangrijker - beijveren afzonderlijke EG-regeringen zich om via allerlei bilaterale afspraken hun energievoorziening veilig te stellen en een zo groot mogelijk aandeel te verwerven van de snelle importstijgingen in de OPEC-landen. Daarmee is de buitenlandse politiek van deze landen, voor wat tenminste de OPEC-landen betreft -dus ook wat betreft de vrede in het Midden-Oosten - tot buitenlandse handelspolitiek geworden. Hun houding wordt in hoofdzaak bepaald door hun economische belangen.

In Nederland heeft men daar wat moeite mee, maar de harde werkelijkheid, onderstreept door werkloosheid op grote schaal, zal ons wel wijzer maken. Voor de EG is echter weinig goeds weggelegd. Men heeft wel eens beweerd dat een sterke externe dreiging, zoals destijds de agressieve politiek van Stalin, de eenheid van de Westeuropese landen bevordert. Dit nieuwe externe gevaar - van economische aard - heeft in ieder geval voorlopig een geheel negatief effect gehad op die eenwording.